

zaznamenány dvě jámy neznámé funkce. Společně s jednotlivými uloženinami představují odraz procesů, které se v těchto místech v průběhu historie odehrávaly. Zajímavý je v tomto ohledu především starší z objektů s možnou přítomností zvířecích ostatků, minimálně výrazného množství jednotlivých kostí. Je hypotetickou otázkou, zda po jistou dobu nemohl být prostor cesty pohlcen zvětšenými parcelami měšťanské zástavby.

Sondy v prostoru někdejší zástavby vnitřního města zachytily středověká souvrství, dosahující mocnosti 1 m. Jejich většinová část vznikla zřejmě v období 13.–14. století. Odpovídají „klasickým“ sekvencím uloženin, které známe z výzkumů parcel řady středověkých měst. V případě Brna původní povrchová souvrství na většině míst chybí (byla zničena nebo se nevytvořila v tak výrazné míře). Výsadní postavení si v tomto ohledu drží severozápadní (oblast kolem ulic Besední a Veselá) a právě jihovýchodní část městského jádra (lokality při Františkánské a Josefské ulici). Kromě souvrství bylo zaregistrováno četné zastoupení zahloubených situací. Společně představují výsledek procesů, které se odehrávaly na jednotlivých městištích a poskytují cennou pramennou základnu pro jejich poznání (Peška, Zůbek 2021).

Literatura

- Peška, M., Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení zjišťovacího záchranného archeologického výzkumu na parcelách č. 234/1, 234/2, 236/1, katastr Město Brno*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A64/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.
- Procházka, R. 2013: Přímé doklady zaměstnání obyvatel a jejich výrobní činnosti od 13. do 15. století. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město*. Brno: Archiv města Brna, 271–287.
- Procházka, R., Kolařík, V., Zůbek, A. 2013: Předměstí. In: L. Jan (red.): *Dějiny Brna 2. Středověké město*. Brno: Archiv města Brna, 568–600.
- Vičar, O. 1965: Místopis Brna v polovici 14. století (prostor uvnitř městských hradeb). *Brno v minulosti a dnes VII*, 242–283.
- Zůbek, A. 2002: *Brno, Josefská 7, 9 – Novobranská 24, 26, 28*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX200401655 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200401655>.

Obr. 16. Brno, ulice Novobranská. Sklep s. s. j. 009 zástavby 19. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 16. Brno, Novobranská Street. A 19th-century cellar. Photo by Archaia Brno.

Summary

In 2021, Archaia Brno carried out a rescue excavation in Josefská and Novobranská streets (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 12, 13) and verified the archaeological contexts, which, to a large extent, have been preserved and are in good condition. In addition to the subsurface features, massive cultural strata were gradually formed there that raised the level of the original surface by 2–3 m. The 13th-century fortification wall (Fig. 14, 15) and the 19th-century cellar (Fig. 16) are relatively well preserved.

Marek Peška, Antonín Zůbek

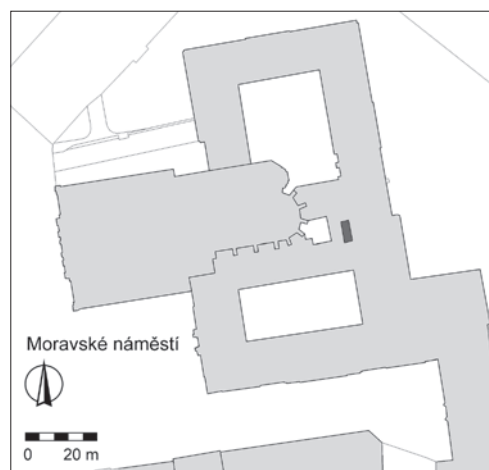
Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Moravské náměstí č. p. 1, parc. č. 1.

Novověk. Klášter. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1980878N, 16.6085908E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Místodržitelský palác Brno, vestavba osobního výtahu do zrcadla schodiště, Moravské náměstí 1, parc. č. 1, k. ú. Město Brno“ (obr. 17). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A82/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v listopadu 2021.

Obr. 17. Brno, Moravské náměstí. Černě vyznačen sledovaný výkop. Archaia Brno z. ú.

Fig. 17. Brno, Moravian Square. The monitored trench is marked in black. Archaia Brno.

Uvedený objekt je dnes představován budovou Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj. Původně šlo o komplex konventu kláštera augustiniánů-eremitů, založený v 50. letech 14. století. Klášter prošel před polovinou 18. století rozsáhlou barokní přestavbou. Jeho objekty byly určeny pro dikasteriální úřady. Předmětné schodiště se nachází v prostoru za kněžištěm kostela sv. Tomáše (odděleny od sebe světlíkem), kde se stýká východní křídlo konventu s východním křídlem původní prelatury.

Výzkum potvrdil, že výkopové práce zasáhly pouze konstrukce původní výtahové šachty a základových zdí, do kterých byla šachta vložena. Historické základy měly novověký charakter odpovídající době svého vzniku. Dominantními prvky byly cihly novověkého formátu (6,5–7 × 14,5–15 × 29–30 cm), dále byly použity kameny a velké kamenné bloky (slepenec Old Red). Pojivo představovala světlá šedá malta. Ve východní stěně výkopu byl zaznamenán stavební článek z krinoidového vápence. Jeden vytěžený fragment byl zajištěn, dokumentován a umístěn dočasně v depozitářích společnosti Archaia Brno z. ú. (Zůbek 2022).

Literatura

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Místodržitelství palác Brno, vestavba osobního výtahu, Moravské náměstí 1, parc. č. 1, k. ú. Město Brno“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200360 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200360>.

Summary

An excavation was carried out in 2021 in connection with the elevator construction in the Governor's Palace at Moravian Square (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 17). The archaeological investigation confirmed that the construction work only affected the original elevator shaft and the foundation walls into which the shaft was built.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Nádražní, parc. č. 282/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1914011N, 16.6132108E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – přepojení hlavního nádraží a pošty, ul. Nádražní – S007 Přípojka pro Hlavní nádraží“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A46/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila v prosinci 2020, v roce 2021 došlo k jejímu vyhodnocení.

Sledované zemní práce stavby představovala především těžební šachta před průčelím budovy Hlavního nádraží. Místo se nacházelo v těsné blízkosti středověkého města a bylo zahrnuto ve struktuře první předměstské čtvrti. Do topografie obsáhle zasáhla výstavba bastionového opevnění města, budovaného ve dvou základních etapách ve 2. polovině 17. a v 1. polovině 18. století. K výrazné změně dochází s výstavbou „průmyslového“ Brna v 19. století a budováním „velkého“ Brna ve 20. století.

Geologické podloží bylo reprezentováno sprašovou návějí. Její povrch se nacházel v hloubce 0,5 m (206,15 m n. m.). Předpokládaný půdní horizont (ornice) byl odstraněn již v minulosti, zřejmě také s částí spraše. Dokumentovaná mocnost spraše činila 1,2 m. V úrovni 204,95 m n. m. dosedala na vrstvu světlého okrově šedého jílu/plastické hlíny. Ověření přítomnosti sprašového podloží a určení jeho úrovně dávají možnost úvahám o podobě skladby terénu a predikci přítomnosti archeologických situací v okolí sledované šachty, které dosud bylo dotčeno archeologickými počiny pouze sporadicky.

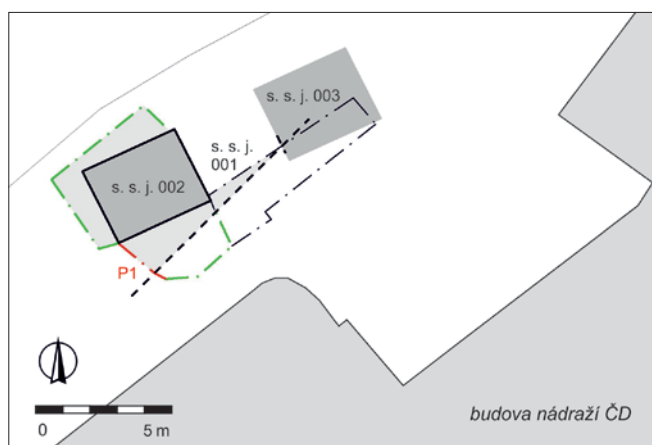
Podloží bylo narušeno jámou, kterou lze považovat za hliník na těžbu sprašové hlíny. Jeho přesné datování je otázkou, zánik můžeme snad spojovat s terénními úpravami při výstavbě bastionového opevnění. V této souvislosti je možné připomenout, že těžba hlíny v jižním předpolí města probíhala již ve středověku. Písemné prameny nás informují o existenci dvou cihelen (viz Holub, Anton 2020, 52).

Mladší byly dvě jámy na hašení vápna, které lze zřejmě zasadit do 19. či počátku 20. století (obr. 18). Jsou dokladem tehdejší stavbařské praxe, při níž bylo zřejmě obvyklým jevem hloubení těchto objektů v těsné blízkosti budovaných staveb, v tomto případě nádražních budov (Zůbek 2021).

Literatura

Holub, P., Anton, O. 2020: *99 brněnských cihelen. Historický vývoj stavebních materiálů z pálené hlíny a jejich výroby na území města Brna*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, nakladatelství VUTIUM.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV – přepojení hlavního nádraží a pošty, ul. Nádražní – S007 Přípojka pro Hlavní nádraží“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100507 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100507>.

Obr. 18. Brno, ulice Nádražní. Světle šedě vyznačen zachycený segment hlínku, tmavě šedě jámy na hašení vápna. Archaia Brno z. ú.

Fig. 18. Brno, Nádražní Street. A clay pit segment is marked in light grey, the lime slaking pits are in dark grey. Archaia Brno.

Summary

An archaeological excavation conducted in 2020 in Nádražní Street (Město Brno cadastral area, Brno-City District) yielded key information for the reconstruction of the original topographical relief. Part of a clay pit for loess clay was also documented. This probably ceased to exist sometime during the bastion fortification construction in the second half of the 17th century and the first half of the 18th century. Of a later dating were two lime slaking pits, possibly from the 19th or early 20th century (Fig. 18).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Mendlovo náměstí, parc. č. 946/3, 951/1, 952/3, 953/1–953/3, 955, 808, 809/6.

Novověk – industriální období. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1902578N, 16.5941203E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast Mendlovo náměstí“ (obr. 19). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A30/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v květnu až srpnu 2021.